

*Prikaz***Siniša Tatalović: *Nacionalne manjine u Hrvatskoj***

STINA, Split, 2005. 175 str.

U Republici Hrvatskoj, osim većinskog hrvatskog naroda koji, prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine, čini 89,6% od ukupnog broja stanovnika, živi i veliki broj pripadnika nacionalnih manjina. Točnije – 7,5% ili 331 383 osobe, koje su pripadnici jedne od ukupno 22 nacionalne manjine u RH. Naseljavanje nacionalnih manjina na današnjem teritoriju Hrvatske događalo se u različitim povijesnim razdobljima i pod različitim okolnostima, a posebna situacija u pogledu tretiranja manjinske problematike nastupila je početkom devedesetih godina minulog stoljeća, odnosno s osamostaljenjem i međunarodno-pravnim priznanjem Republike Hrvatske.

Hrvatska se tada, naime, suočila s potrebom definiranja tzv. novih nacionalnih manjina i prava njihovih pripadnika, kao i činjenicom da se postojeća prava "starih" nacionalnih manjina ne smiju smanjivati.

Upravo politika prema nacionalnim manjinama (u smislu kvalitete zakonskih rješenja i njihove dosljedne provedbe) i stupanj njihove integriranosti u sve sfere društvenog života određene zajednice, uzima se kao jedno od mjerila stupnja demokratičnosti tog društva.

U knjizi *Nacionalne manjine u Hrvatskoj* autora prof. dr. Siniše Tatalovića, profesora na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, dan je prikaz položaja nacionalnih manjina, kao i sustavan pregled procesa formiranja manjinskih zajednica na području Republike Hrvatske u prošlosti. Ova knjiga dio je projekta "Edukativno-informativna podrška zaštiti i unapređenju prava nacionalnih manjina i jačanju međuetničke tolerancije" kojeg je agencija STINA realizirala uz potporu EU u okviru programa "Promicanje demokracije i ljudska prava – CARDS 2002".

Kroz pet poglavlja (1. "Formiranje manjinskih zajednica na području Hrvatske"; 2. "Razvoj prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj"; 3. "Ljudska prava kao okvir za ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj"; 4. "Politika zaštite nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj"; 5. "Organiziranost i programi nacionalnih manjina") autor čitateljima pruža detaljan uvid u manjinsku problematiku, od podataka o vremenu kada su pojedine nacionalne zajednice počele naseljavati područje RH, vremenu kada su nastala određena zakonska rješenja o položaju i pravima nacionalnih manjina, njihovoj brojnosti, kao i politici koju je RH prema nacionalnim manjinama provodila od svog osamostaljenja do danas.

Pored navedenih pet poglavlja, na kraju knjige dat je i pregled zakona i dokumenata kojima se pripadnicima nacionalnih manjina jamči ravnopravan položaj u odnosu na pripadnike većinskog naroda, bilo da se radi o zakonima

koje je donijela Republika Hrvatska ili međunarodnim dokumentima, poveljama i konvencijama koje reguliraju ovu problematiku.

U prvom poglavlju autor daje uvid u područja koja tradicionalno nastanjuju pripadnici određenih manjinskih zajednica, vrijeme njihovoga dolaska na ta područja, kao i broj pripadnika, koji je u slučaju nekih manjina znatno varirao (naglo se smanjujući ili povećavajući) pod utjecajem različitih povijesnih okolnosti. Osim u gradu Zagrebu, kao i drugim većim urbanim sredinama, nacionalne manjine u većem broju nastanjuju područja Istre, sjeverne Dalmacije, Like, Korduna, Banije, zapadne i istočne Slavonije te Baranje. Nadalje se u prvom dijelu obrađuje pravna regulacija manjinskih pitanja u pojedinim razdobljima hrvatske povijesti (položaj nacionalnih manjina na području Hrvatske u Kraljevini Jugoslaviji, jugoslavenski okvir za ostvarivanje prava nacionalnih manjina (narodnosti) u SR Hrvatskoj, tretman prava nacionalnih manjina u Ustavu SR Hrvatske).

U drugom dijelu knjige prof. Tatalović nastavlja obrazlaganje razvoja prava nacionalnih manjina, te izazove i probleme s kojima se, u tom kontekstu, susrela Republika Hrvatska po svom osamostaljenju. Budući da je normativno reguliranje i praktično ostvarivanje prava nacionalnih manjina postalo jedan od bitnih uvjeta za ekonomsku i političku integraciju u Europu, Hrvatska je, piše autor, osigurala ostvarivanje prava već postojećih nacionalnih manjina, radeći istovremeno na definiranju primjerenijeg modela ostvarivanja manjinskih prava. Međunarodna zajednica, međutim, iziskivala je i da RH na adekvatan način riješi i pitanje tzv. novih nacionalnih manjina, koje su u bivšoj Jugoslaviji bile jedan od konstitutivnih naroda. Uslijedilo je donošenje *Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica i manjina*, čije su se odredbe, međutim, teško provodile u praksi.

U daljnjem tijeku, RH prihvatila je međunarodne obveze koje se odnose na prava nacionalnih manjina, donesen je *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina*, te su ratificirane gotovo sve međunarodne konvencije o nacionalnim manjinama. Autor navodi kako je RH jedna od rijetkih zemalja koja nacionalnim manjinama, osim prava na kulturnu autonomiju, jamči i pravo na zastupljenost u parlamentu, "odnosno pravo na političko predstavništvo na svim razinama vlasti".

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine, ukupan broj stanovnika u Hrvatskoj u razdoblju između 1991. i 2001. godine smanjio se za oko 7,2%, udio pripadnika hrvatskog naroda povećao se za 11,5%, a drastično je smanjen udio pripadnika nacionalnih manjina (za oko 50%), te iznosi 7,47% ukupnog stanovništva.

Treći dio knjige posvećen je Ustavom Republike hrvatske zajamčenim pravima nacionalnih manjina, međunarodnim dokumentima kojih je RH stranka, bilo onima na regionalnoj ili globalnoj razini: *Europska konvencija o ljudskim pravima*, *Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina*, *Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima*, te *bilateralnim spora-*

zumima o međusobnoj zaštiti nacionalnih manjina koje je RH potpisala sa drugim zemljama (Italija, Mađarska, Srbija i Crna Gora).

U četvrtom dijelu knjige autor se bavi politikom zaštite nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, ta pritom ističe kako je Hrvatska postigla visoku razinu u pogledu pravne uređenosti položaja nacionalnih manjina. Prof. Tatalović piše kako je, unatoč poslijeratnim i tranzicijskim teškoćama Hrvatska uspjela stvoriti cjeloviti model zaštite nacionalnih manjina na državnoj, regionalnim i lokalnim razinama, usklađen sa europskim standardima (u smislu obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina, službene uporabe jezika i pisma i prava na informiranje, političkog predstavljanja).

Predmet petog, posljednjeg poglavlja, programi su i organiziranost nacionalnih manjina. Za svaku od 22 nacionalne manjine u Hrvatskoj dat je tablični prikaz broja pripadnika u svakoj pojedinoj županiji, podaci o početku njihovoga organiziranja, kulturnim i drugim aktivnostima koje provode u okviru svojih udruga i organizacija, kulturnom stvaralaštvu itd.

Kraj knjige posvećen je pregledu najznačajnijih zakona i dokumenata Republike Hrvatske o pravima nacionalnih manjina: *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina*, *Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u RH*, *Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina*, *Zakon o izboru zastupnika u Hrvatski sabor* – dio koji se odnosi na pravo zastupljenosti nacionalnih manjina, *Zakon o izmjenama i dopunama zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave*, te zakoni koji potvrđuju Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, Europsku povelju o lokalnoj samoupravi, Europsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima, kao i sklopljene bilateralne ugovore sa Italijom, Mađarskom i Srbijom i Crnom Gorom.

Ova knjiga predstavlja korisno i zanimljivo štivo širokoj čitateljskoj publici – počevši od članova manjinskih udruga i članova vijeća nacionalnih manjina, predstavnika vlasti na svim razinama, do članova nevladinih udruga, novinara i svih onih koji se bave manjinskom problematikom.

Ružica Jakešević